

HUQUQIY ONG HUQUQIY MADANIYATNING ASOSIDIR

Shukurov Alisher Sheraliyevich

Vatanimizning rivojlanishi va islohotlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan xalqning xuquqiy ongi hamda madaniyati darajasiga bog'liq. Yuksak huquqiy madaniyat demokratik jamiyat poydevori hamda huquqiy tizim yetukligining ifodasidir. U jamiyatdagi hayotiy jarayonlarga faol ta'sir ko'rsatuvchi, fuqarolarning barcha ijtimoiy guruhlarning jiplashuviga ko'maklashuvchi, jamiyatning yaxlitligi hamda batartibligini ta'minlovchi omildir.

Huquqiy ong - bu qonunga, davlat organlari faoliyatiga, shuningdek, shaxslarning huquqiy tartibga solish sohasida sodir etilgan harakatlariga munosabatni ifodalovchi g'oyalar, g'oyalar, his-tuyg'ular, his-tuyg'ular yig'indisidir. Huquqiy ongning ijtimoiy ong shakli sifatidagi o'ziga xosligi uning odamlarning ijtimoiy va individual hayotining intellektual ifodasi ekanligida namoyon bo'ladi. Huquqiy ong huquq tizimining quyidagi elementlari bilan chambarchas bog'liq: huquqiy normalar, huquqiy tamoyillar, huquqiy munosabatlar, huquq ijodkorligi jarayonlari va boshqalar.

Huquqiy madaniyat - huquqiy ongni amalga oshirish. Boshqacha qilib aytganda, huquqiy madaniyat - bu huquq ijodkorligi faoliyati natijalarida (qonunlarning sifati va asosiligi), huquqni qo'llash jarayonida (huquqni muhofaza qilish va huquqni muhofaza qilish organlari xodimlarining xulq-atvor madaniyati) ifodalangan ob'ektivlashtirilgan huquqiy ongidir.), yuridik institutlarning (sud, prokuratura va boshqalar) faoliyatida, shuningdek, oddiy fuqarolarning xatti-harakatlarida.

Huquqiy madaniyatning turlari uning tashuvchisiga qarab ajratiladi:

- 1) Jamiyatning huquqiy madaniyati;
- 2) Guruhning huquqiy madaniyati;
- 3) Shaxsning huquqiy madaniyati.

Jamiyatning huquqiy madaniyati - bu butun jamiyatning huquqiy faolligi va ong darajasini bildiruvchi umumiy madaniyatning ma'lum bir qismi. Keng ma'noda jamiyatning huquqiy madaniyatini ma'lum bir davr uchun to'plangan barcha huquqiy bilim va tajribalar yig'indisi sifatida belgilash mumkin.

Ong-bu ijtimoiy rivojlangan shaxs tomonidan voqelikni aqliy aks ettirishning eng yuqori shakli. Ong-bu inson miyasining shunday funktsiyasi, uning mohiyati:

- 1) dunyoni adekvat, umumlashtirilgan, yo'naltirilgan va faol aks ettirish;
- 2) yangi olingan taassurotlarni oldingi tajriba bilan bog'lashda;
- 3) inson tomonidan o'zini atrof-muhitdan ajratishda;
- 4) qarama-qarshilikda o'zi ob'ekt sub'ekti sifatida dunyo bilan;
- 5) voqelikni hissiy baholashda;
- 6) oqilona motivatsiyalangan harakatlarning dastlabki aqliy qurilishida;
- 7) insonning dunyoda va o'z qalbida sodir bo'layotgan voqealardan xabardor bo'lish qobiliyatida.

Mashhur faylasuf va psixolog A. G. Spirikina: "ong-bu odamlarga xos bo'lgan va nutq bilan bog'liq bo'lgan, haqiqatni umumlashtirilgan, baholovchi va maqsadli aks ettirish va

konstruktiv-ijodiy o'zgartirishdan, 15 ta harakatning dastlabki aqliy qurilishida va ularning natijalarini kutishda, nutq bilan bog'liq bo'lgan eng yuqori miya funktsiyasi. xulq-atvorni oqilona tartibga solish va o'zini o'zi boshqarish shaxs ". Falsafa aniq ong bilan bahslashishi mumkin:

- 1) haqiqatan ham mavjud;
- 2) u maxsus, ideal tabiatga ega;
- 3) ideal ong materiyadan (inson miyasidan) kelib chiqadi;
- 4) ong qasddan, ya'ni mavzuga qaratilgan;
- 5) ong g'oyaviydir, ya'ni yaratishga qodir fikrlar.

Ongni shakllantirish uchun zarur shartlar:

- 1) materiyaga (miyaga) xos bo'lgan aks ettirish xususiyatining evolyutsiyasi;
- 2) hayvonlarning ibtidoiy aqlining rivojlanishi;
- 3) hominidning maxsus filialining qurol faoliyatidan dunyoning mavzu-amaliy rivojlanishiga o'tishi;
- 4) insonning o'zi tomonidan vositalarni yaratish;
- 5) og'zaki muloqotga bo'lgan ehtiyojni rivojlantirish va yoshlarga tajriba o'tkazish; 6) madaniyatni shakllantirish insonning maxsus dunyosi sifatida.

Zamonaviy faylasuflar: oddiy, ilmiy, falsafiy, huquqiy, diniy, siyosiy, estetik dunyo haqida xabardorlik. Ongning tuzilishiga quyidagilar kiradi: hislar, hislar, g'oyalar, tushunchalar, fikrlash, xotira, diqqat harakati, hissiyotlar (quvonch, zavq), Iroda va boshqalar. Inson ongi ajralmas, murakkab tuzilgan bir butundir.

Huquqiy ong dunyoni qonuniy va noqonuniy nuqtai nazardan, uning maqomini tushunish va belgilangan me'yorlarga hurmat bilan qaraydi. Bu har bir insonning huquq va majburiyatlariga asoslangan tegishli qonun ustuvorligini ta'minlashga qaratilgan. Zamonaviy dunyoda huquqiy ong ijtimoiy munosabatlarni faol, faol, konstruktiv tartibga solish uchun zarurdir. Shu bilan birga, inson o'z ma'naviyatini tasdiqlaydi, boshqa fuqarolarning ma'naviyatini, erkinligini, o'zaro munosabatini tan oladi, huquq va qonunlarni bilishga tayanadi. Huquqiy ong nazariy va kundalik darajada ko'rib chiqiladi. Nazariy darajada, bu qonun haqidagi bilimlar tizimi va I Spirkin A. G. ong va o'z-o'zini anglash. - M.: Politizdat, 1972.94 s. 16 huquqiy mafkura (qonunlar, huquqiy normalar va g'oyalar, nazariyalar, jamiyat rivojlanishining ob'ektiv qonunlarini bilish). Oddiy darajada bular: 1) inson tomonidan o'z hayotiy tajribasida olingan huquqiy bilimlar; 2) uning huquqiy voqeligini aks ettiruvchi tajribalari, hissiyotlari, hissiyotlari; 3) insonning har qanday huquqiy hodisalarni baholashga hissiy munosabati; 4) qonuniy va noqonuniy, adolatli va adolatsiz inson ongida mustahkamlangan huquqiy odatlar. Shaxsning huquqiy madaniyatini shakllantirish nazariy va kundalik darajalarni hisobga olgan holda har tomonlama bo'lishi kerak. Jamoat va individual huquqiy ongni ajrating. Ommaviy huquqiy ong umumiy narsalarga qaratilgan. U shaxsdan mustaqil, shuning uchun u ijtimoiy mavjudotni aks ettiruvchi g'oyalar, tushunchalar, dasturlar, tushunchalar, g'oyalar tizimidir. Shaxsiy ong bir kishining bilimi, tajribasi, tajribasi bilan cheklanadi. Qonun inson hayotining barcha sohalarini qamrab oladi, shuning uchun aytishimiz mumkinki, huquqiy ong insonning butun tirik dunyosini aks ettiradi. Mashhur rus faylasufi V. S. Soloviev "qonun va axloq adolatni amalga oshirish istagida birlashadi." Axloq va axloq jamoatchilik

fikri bilan belgilangan normalar ko'rinishida, qonun esa davlat tomonidan o'rnatilgan normalar, qonunlar ko'rinishida namoyon bo'ladi. Huquqiy ong siyosat bilan uzviy bog'liqdir, chunki Qonunchilik va huquqni muhofaza qilish faoliyatini davlat amalga oshiradi, faqat qonun ustuvorligida siyosatni axloqsizlikdan himoya qilish mumkin. Huquqiy ong ko'p funktsiyali, chunki huquqiy ongni tashuvchilar: shaxs (individual ong); millat (milliy ong); sinf (sinf ongi); jamiyat (jamoat ongi). Huquqiy ongning asosiy funktsiyasi: 1) tartibga solish (har bir shaxs jamiyatda mustahkamlangan huquqlar, normalarga asoslanadi, shaxs, jamiyat, ijtimoiy institutlarning harakatlari shu tarzda muvofiqlashtiriladi); 2) epistemologik (qonunlar, huquqiy nazariyalar va normalar tanib olinadi. Qonunlar va normalar jamiyatning rivojlanishi jarayonida shakllanadi, taraqqiyotning rivojlanishini tezlashtiradi yoki oldini oladi); 3) aksiologik (jamiyatdagi qonun va tartibni baholash); 4) normativ va prognostik (ijtimoiy sub'ektning kelajakda ularni huquqiy qo'llab-quvvatlashdan manfaatdorligi bilan ifodalanadi); 5) ontologik (huquqiy ongning o'zi haqiqat, insonning mavjudligi, davlat va umuman insoniyat). Ijtimoiy-Filo-sofik ma'noda huquqiy madaniyat:

1) jamiyatning huquqiy maqomi sifatini ko'rsatadigan maxsus ijtimoiy hodisa;

2) qonunlar, normalar va qonuniy huquqlardan foydalangan holda shaxs hayotini tashkil etish usuli. Epistemologik jihatdan huquqiy madaniyat-bu odamlarning o'z huquq va majburiyatlari va amaldagi qonunlari to'g'risida bilimidir. Ontologik jihatdan huquqiy madaniyatni ifodalash kerak:

1) davlatning huquqni muhofaza qilish va huquqni muhofaza qilish faoliyatining gumanistik yo'nalishida;

2) barcha huquq sub'ektlari tomonidan qonunlarning qat'iy bajarilishida;

3) yuridik shaxslarning qonun ijodkorligi faoliyatining intellektual va ixtiyoriy makonida.

Mamlakatdagi ijtimoiy-siyosiy vaziyatning aholining huquqiy madaniyatiga ta'sirining jiddiy ko'rinishlaridan biri bu huquqiy nigilizmdir [3].

Yurtimizda qonun ustuvorligini shakllantirishga to'sqinlik qiladigan salbiy omillar orasida fuqarolar ongida huquqiy nigilizmning ancha yuqori darajasini ta'kidlash kerak. Bundan tashqari, huquqiy nigilizm nafaqat salbiy huquqiy tuyg'ular, hissiyotlar va kayfiyatlarning mexanik yig'indisi, balki aniq belgilangan miqdoriy va sifat parametrlariga ega, tashqi aloqalar va o'zaro ta'sirlarga ega bo'lgan sintezlangan yaxlit mavjudotdir. "Nihilizm" atamasi lotincha "nihil" so'zidan olingan bo'lib, "hech narsa", "hech narsa" degan ma'noni anglatadi. "Huquqiy nigilizm" - qonunni ijtimoiy institut sifatida rad etish, inson munosabatlarini muvaffaqiyatli tartibga sola oladigan xulq-atvor qoidalari tizimi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi: 2023-yil
2. Davlat va Huquq nazariyasi: O.Qoriyev 2018-yil
3. Mamuriy huquq: B.Musayev, D.Artikov, B.Qosimov 2020-yil
- 4.<http://www.my.gov.uz>
- 5.<http://www.lex.uz>